

A Study of the Role of Cultural, Social, and Economic Capital on Educational Inequality

Alihossain Hossainzadeh*
Mombeini Mohammadali**

Introduction

The aim of the research: Equal access to education for all means that everyone within the educational system has the opportunity and opportunity to succeed. Equally, equal educational opportunities means equal enjoyment and the equal chance of all students enrolling in the educational system and having a class, and appropriate training programs, specialist teachers, educational facilities and equipment. According to the annual reports of the Ministry of Education and the General Directorate of Education and Training of Khuzestan Province, many educational districts of Khuzestan province are inferior to the other regions of the country in terms of scientific and educational development indicators. This study aimed «Social Factors Affecting the inequality of education teachers in Khuzestan province» has been done.

Research Method

The present research method is «survey». Hence, the data collected (questionnaire), population «primary and secondary school teachers of the province», sampling (cluster), the number of samples «381», the data analysis «software Spss23» and of time and space research «primary and secondary education courses first school districts in the province of khouzeestan from 1394-1395 and 1395-1396.

Results

According to sociological studies, internal and external research backgrounds, exchange of views with relevant faculty members and

---

* Associate Professor of Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

Email:alihos81@yahoo.com

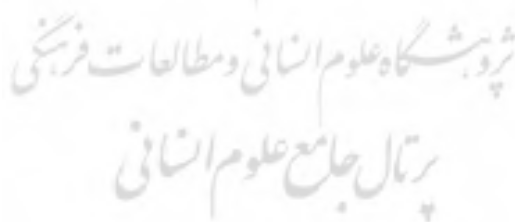
** M.A. in Sociology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

scientific and executive experts, as well as pathological seminars and conferences in Khuzestan province in recent years, this research is one of a series of social factors affecting Educational inequality of students, variables such as «individual economic capital», «parent economic capital», «individual cultural capital», «parent cultural capital», «individual social capital», «parents capital Social» Analyzed and evaluated.

Discussion

The results of this study indicate that there is a significant and negative correlation between the independent variables of individual economic capital, parent economic capital, individual cultural capital, parent cultural capital, individual social capital and parents capital Social with dependent variable of students' educational inequality. The results of stepwise multivariate regression model shows that among the independent variables, individual economic capital, individual social capital, parents capital Social and parent economic capital variance of the dependent variable educational inequality students ($R^2 = 0/422$) Are explained.

Keywords: cultural capital, social capital, economic capital, educational inequality

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۱۲/۲۴
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۴/۳۱

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
پاییز و زمستان ۱۳۹۷، دوره‌ی ششم، سال ۲۵
شماره‌ی ۲، صص: ۲۳۲-۲۱۳

بررسی نقش سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی بر نابرابری آموزشی

علی حسین حسین زاده*

محمدعلی مومینی**

چکیده

تحقیق حاضر با هدف «بررسی عوامل اجتماعی موثر بر نابرابری آموزشی از دیدگاه معلمان استان خوزستان» صورت پذیرفته است. روش تحقیق حاضر «پیمایش» است. از این رو، ابزار جمع‌آوری اطلاعات «پرسشنامه»، جامعه آماری «معلمان مقطع ابتدایی و متوسطه اول استان خوزستان»، روش نمونه‌گیری «خوشه‌ای»، تعداد افراد نمونه «۳۸۱ نفر»، روش تجزیه و تحلیل اطلاعات «نرم‌افزار SPSS» و محدوده زمانی و مکانی تحقیق «دوره‌های تحصیلی ابتدایی و متوسطه اول مناطق آموزش و پرورش استان خوزستان در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵ و ۱۳۹۵-۱۳۹۶» می‌باشد. دستاوردهای پژوهش بیانگر آن است که میان متغیرهای مستقل سرمایه فرهنگی فرزندان، سرمایه فرهنگی والدین، سرمایه اجتماعی فرزندان، سرمایه اجتماعی والدین، سرمایه اقتصادی فرزندان، سرمایه اقتصادی والدین با متغیر وابسته نابرابری آموزشی دانش‌آموزان همبستگی معنی‌دار و منفی وجود دارد. همچنین نتایج حاصل از رگرسیون چند متغیره با روش گام به گام نشان می‌دهد از میان متغیرهای مستقل، متغیرهای سرمایه فرهنگی فرزندان، سرمایه اجتماعی فرزندان، سرمایه اجتماعی والدین و سرمایه اقتصادی والدین واریانس متغیر وابسته نابرابری آموزشی دانش‌آموزان ($R^2 = 0/422$) را تبیین می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی، سرمایه اقتصادی، نابرابری آموزشی

* دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)

alihos81@yahoo.com

** کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

مقدمه

توسعه علمی یا آموزشی یکی از ابعاد بسیار مهم توسعه پایدار است که نه تنها در ارتباط تنگاتنگ و متقابل با دیگر ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد بلکه به عنوان عاملی حیاتی، نقش تعیین‌کننده‌ای جهت نیل به توسعه پایدار جوامع دارد. به طوری که، پرورش انسان‌های زبده و ماهر که از آن به عنوان «توسعه منابع انسانی» یاد می‌شود، ضرورت اجتناب‌ناپذیری است که کشورها برای بقا و پیشرفت در جهان پر تغییر و متحول امروزی، سخت بدان نیازمندند. توسعه علمی یا آموزشی عبارت است از «حق برخورداری مساوی از آموزش و پرورش» (Esmaeil sorhk, 2002).

به طور کلی، بر اساس شاخص‌های توسعه یافتگی علمی و آموزشی، می‌توان از سه دیدگاه مسئله توسعه علمی و آموزشی را مورد مطالعه قرار داد: (۱) از نظر شانس ورود به نظام آموزشی؛ (۲) از نظر برخورداری از منابعی که به عنوان درونداد در اختیار نظام آموزشی قرار می‌گیرد؛ (۳) از نظر عملکرد یا بازده نظام آموزشی. به عبارت دیگر، هنگامی که از مسئله توسعه علمی یا آموزشی بحث می‌شود، در حقیقت این پرسش مطرح است که چه کسانی (یا چه مناطقی) و به چه میزان از آموزش برخوردارند (Ghasemi, 2013).

بررسی سالنامه آماری وزارت آموزش و پرورش و همچنین آمار و اطلاعات اداره کل آموزش و پرورش نشان می‌دهد، استان خوزستان از نظر شاخص‌های عملکرد یا بازده نظام آموزشی چون درصد قبولی دانش‌آموزان در مقطع ابتدایی (پایه اول، دوم، سوم، چهارم، پنجم، ششم) و متوسطه اول (پایه هفتم و هشتم) در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ به ترتیب در رتبه ۲۳، ۲۲، ۲۶، ۲۶، ۲۵، ۲۸، ۳۰ و ۲۹ کشور و در مقطع ابتدایی (پایه اول، دوم، سوم، چهارم، پنجم، ششم) و متوسطه اول (پایه هفتم، هشتم، نهم) در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ به ترتیب در رتبه ۲۲، ۲۳، ۲۲، ۲۵، ۲۷، ۲۹، ۳۱، ۳۱ و ۲۳ کشور قرار دارد (Statistical Yearbook of the Ministry of Education 2016- 2017 & 2017- 2018). علی‌رغم تلاش‌های فراوان برنامه‌ریزان و مسئولان اجرایی جهت دستیابی به سطح مطلوب توسعه علمی و آموزشی، عوامل عدیده‌ای توسعه علمی و آموزشی مناطق مختلف استان خوزستان را با مشکل مواجه می‌سازد. از نظر جامعه‌شناسی، عوامل برون سیستمی گوناگونی چون (۱) وضعیت خانوادگی،

۲) طبقات اجتماعی، ۳) قومیت، ۴) جنسیت، و ۵) منطقه سکونت (شهری/روستایی) افراد، سطح توسعه یافتگی علمی و آموزشی را تحت تأثیر قرار می دهند که نیاز به بررسی، شناسایی و مقابله با آنها با توجه به نقش مهم آموزش جهت نیل به توسعه پایدار، لازم و ضروری است (Alageh band, 2015; Sharepour, 2015).

پژوهش حاضر در تلاش است به منظور تحلیل و تبیین نابرابری های آموزشی در نظام آموزش و پرورش استان خوزستان (ضمن مطالعه سطح نابرابری آموزشی دانش آموزان مناطق ۴۰ گانه آموزشی استان خوزستان در دوره های تحصیلی ابتدایی و متوسطه اول در سال های تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ و سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶)، بر اساس دیدگاه جامعه شناسی به بررسی و واکاوی نقش عوامل اجتماعی چون سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی بر نابرابری آموزشی دانش آموزان استان خوزستان از دیدگاه معلمان مقاطع ابتدایی و متوسطه اول بپردازد.

پیشینه مطالعاتی تحقیق

۱) تحقیقات داخلی

Khodai در تحقیقی با عنوان «بررسی رابطه سرمایه اقتصادی و فرهنگی والدین دانش آموزان با احتمال قبولی آنها در آزمون سراسری سال ۱۳۸۵» به این نتایج دست یافت که افزایش این سرمایه، موجب افزایش احتمال قبولی دانش آموزان می شود و رابطه مستقیم بین سطح تحصیلات پدر و مادر با احتمال قبولی را به دست آورده است (Khodaei, 2010). مطالعات (salarzadeh & Mahboobi, 2009) و (Samiei, 2003) نیز بر اهمیت رابطه بین سرمایه اجتماعی و موفقیت تحصیلی دانش آموزان تأکید داشته است. تحقیقات مختلف نشان داده که بین سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی افراد در احتمال ورود آنان به دانشگاه رابطه وجود دارد (Noghani, 2007; Nourbakhsh, 2011; Nazok tabar & Veisi, 2009; Noghani, 2002).

۲) تحقیقات خارجی

تحقیقات نشان داده بین پایگاه اقتصادی و اجتماعی دانشجویان و میل به تحصیل در دانشگاه رابطه معنی داری وجود دارد (Jimenez & Salas-Velasco, 2000)، (Rozada, 2001). همچنین در پژوهش انجام شده در سال ۱۹۹۴ توسط اتحادیه اروپایی در ۱۶ کشور عضو نتایج

نشان می‌دهد: الف) در کشور آلمان تنها ۱۵ درصد کودکان متعلق به والدین یقه آبی وارد دانشگاه می‌شوند و نسبت دانشجویان متعلق به طبقات پایین طی ۱۲ سال گذشته از ۲۳ درصد به ۱۴ درصد کاهش یافته است؛ در مقابل، نسبت دانشجویان طبقات بالا و متوسط به ۱۵ درصد رسیده است؛ ب) در کشور هلند، بین پیشرفت تحصیلی دانشجویان و شغل والدین (به خصوص شغل پدر) و تحصیلات والدین (به خصوص پدر) همبستگی نزدیکی وجود دارد؛ پ) در کشور اسپانیا ۸۰ درصد فرزندان خانواده‌های دارای مشاغل مدیریتی در آموزش عالی مشارکت دارند؛ در حالی که تنها ۸/۵ درصد کودکان متعلق به خانواده‌هایی که کارگر غیر ماهر هستند، از آموزش عالی بهره‌مند می‌شوند؛ ت) در کشور سوئیس تأثیر خاستگاه اجتماعی بر ورود به دانشگاه در طول زمان افزایش یافته است؛ ث) در کشور انگلستان، حدود دو سوم دانشجویان جزء طبقاتی هستند که مشاغل تخصصی و مدیریتی دارند و در مقایسه تنها یک بیستم آن‌ها متعلق به طبقاتی هستند که کارگران یدی و غیر ماهر هستند و جالب اینکه گروه اول تنها ۸ درصد جمعیت را به خود اختصاص داده است (Noghani, 2007; 4-5).

۳) ارزیابی پیشینه مطالعاتی تحقیق

بررسی دقیق پیشینه مطالعاتی داخلی و خارجی بیان‌کننده چندین مسئله اساسی در رابطه با موضوع تحقیق حاضر می‌باشد. نخست، مفهوم نابرابری آموزشی که مسئله محوری این پژوهش می‌باشد در تحقیقات صورت گرفته بر اساس دیدگاه تحلیل درون سیستمی در نظر گرفته شده است؛ دوم، مفهوم نابرابری آموزشی بر اساس مجموعه شاخص‌های سخت افزاری و نرم افزاری یا عینی و ذهنی مصوب وزارت آموزش و پرورش مورد سنجش قرار گرفته است که برخی از آن شاخص‌ها مربوط به دروندادهای نهاد آموزش و پرورش یا شانس ورود به نظام آموزشی چون نرخ ثبت نام و پوشش تحصیلی، و برخی از آن شاخص‌ها مربوط به میزان برخورداری از منابع آموزشی در نهاد آموزش و پرورش چون نسبت دانش آموز به معلم (تراکم دانش‌آموزی)، نسبت دانش‌آموز به کلاس (تراکم کلاس)، و ضریب بهره‌وری از فضاهای آموزشی، و برخی از آن شاخص‌ها مربوط به برونداد و عملکرد یا بازده نهاد آموزش و پرورش چون نرخ ارتقاء، نرخ گذر و نرخ افت تحصیلی می‌باشد؛ سوم، از میان شاخص‌های عینی و ذهنی مفهوم نابرابری آموزشی بیشتر مطالعات بر شاخص‌های ذهنی یا نرم افزاری مفهوم نابرابری آموزشی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن تأکید کرده‌اند. چهارم، بیشتر مطالعات

صورت گرفته با اتخاذ منظر تحلیلی برون از سیستم آموزش و پرورش، مجموعه عوامل مؤثر بر نابرابری های آموزشی را مورد بررسی قرار داده اند؛ پنجم، بیشتر مطالعات انجام شده به بررسی مفهوم نابرابری آموزشی از منظر دانش آموزان به عنوان مهم ترین درونداد، کنشگر و برونداد نهاد آموزش و پرورش توجه کرده اند.

مبانی نظری تحقیق: رویکردهای نوین در جامعه شناسی آموزش و پرورش

از دهه ۱۹۷۰ به بعد، رویکردهای تازه ای نسبت به آموزش و پرورش در میان جامعه شناسان رایج شده است. از جمله، جامعه شناسان انگلیسی، آمریکایی و کشورهای دیگر، در واکنش به رویکردهای کلان نگر کارکردگرایی و نظریه های تضاد، با دیدی خردنگر، آموزش و پرورش آموزشگاهی را مورد توجه قرار دادند (Allagheh band, 2015). که در این میان نظریه های بازتولید از مهم ترین آنها هستند. نظریه های بازتولید را می توان به دو گروه تقسیم کرد: الف) بازتولید اجتماعی؛ ب) بازتولید فرهنگی.

Bourdieu در سال ۱۹۷۷ اولین بار مفهوم سرمایه فرهنگی را برای تحلیل اینکه چگونه فرهنگ و تحصیلات تعامل دارند و در بازتولید اجتماعی سهم هستند، به کار برده است (Bourdieu, 1997). به زعم Bourdieu، سرمایه فرهنگی قابل تفکیک به سه مقوله است: الف) سرمایه فرهنگی محاط شده بیانگر چیزهایی است که افراد می دانند و می توانند انجام دهند. در واقع، سرمایه فرهنگی محاط شده توانایی های بالقوه ای است که به تدریج بخشی از وجود فرد شده و در او تثبیت شده اند؛ ب) سرمایه فرهنگی عینی از جمله کالاهای فرهنگی و اشیاء مادی از قبیل کتاب، نقاشی و آثار هنری می باشد؛ ج) سرمایه فرهنگی نهادینه شده از جمله صلاحیت های تحصیلی که در قالب مدارک و مدارج عینیت پیدا می کنند و به دارنده آنها، هم از نظر قانونی و هم از نظر عرفی، ارزش های اجتماعی تعریف شده می دهد (Nourbakhsh, 2011).

سرمایه اجتماعی از مفاهیم نوین است که امروزه در بررسی های اقتصادی، اجتماعی جوامع مدرن مطرح شده است. این مفهوم به پیوندها و ارتباطهای میان اعضای یک شبکه، به عنوان یک منبع با ارزش اشاره دارد که با خلق هنجارها و اعتماد دوسویه موجب تحقق اهداف اعضا

می‌شود. طرح این رویکرد در بسیاری از مباحث اجتماعی، نشان دهنده اهمیت و نقش این سرمایه در توسعه جامعه، به ویژه توسعه اجتماعی «آموزش و پرورش» است.

Coleman سرمایه اجتماعی را نه به سبب آنچه هست، بلکه به واسطه آنچه انجام می‌دهد و به عبارت دقیق‌تر، از طریق کارکرد آن تعریف می‌کند: «جنبه‌هایی از ساختار اجتماعی برای کنشگران منبعی می‌شود که با استفاده از آن می‌توانند منافعشان را به دست آورند.» «جنبه‌های ساختار اجتماعی به تعهدات و توقعات، کانال‌های غیررسمی، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی اشاره دارد که به واسطه آنها پیوندهای معین رفتاری در روابط بین افراد تشویق و تحمیل می‌شود» (Coleman, 1988).

فرضیه‌های تحقیق

- فرضیه ۱: میان سرمایه فرهنگی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۲: میان سرمایه فرهنگی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۳: میان سرمایه اجتماعی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۴: میان سرمایه اجتماعی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۵: میان سرمایه اقتصادی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- فرضیه ۶: میان سرمایه اقتصادی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق

در پژوهش حاضر با توجه به موضوع تحقیق و نحوه سنجش متغیر وابسته از روش تحقیق پیمایش استفاده شده است. از آنجا که، در پژوهش حاضر جهت بررسی عوامل اجتماعی موثر بر نابرابری آموزشی دانش‌آموزان استان خوزستان نیاز به جمع‌آوری اطلاعات از معلمان مقاطع ابتدایی و متوسطه اول استان خوزستان می‌باشد، روش تحقیق پیمایش مورد استفاده قرار خواهد گرفت.

جامعه آماری، روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

جامعه آماری این تحقیق را کلیه معلمان مقاطع ابتدایی و متوسطه اول استان خوزستان

تشکیل می‌دهد که طبق سالنامه آماری وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶ به ترتیب برابر با ۱۸۱۶۰ و ۸۷۰۳ نفر است. در تحقیق حاضر چارچوب نمونه‌گیری تحقیق (معلمان مقاطع ابتدایی و متوسطه اول) با توجه به مناطق علمی و آموزشی واقع در شهرستان‌های استان خوزستان طبقه‌بندی شده‌اند. پس از طبقه‌بندی چارچوب نمونه‌گیری تحقیق بر مبنای شهرستان‌های استان خوزستان، با توجه به روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی متناسب، تعداد افراد نمونه انتخاب گردید. حجم نمونه تحقیق حاضر با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۰ می‌باشد؛ اما برای جلوگیری از کاهش حجم نمونه در مجموع تعداد ۴۵۰ پرسشنامه تکثیر و توزیع گردید و پس از کنار گذاشتن پرسشنامه‌های مخدوش در نهایت ۳۸۱ پرسشنامه مورد پردازش و تحلیل قرار گرفت. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات: روش تجزیه و تحلیل اطلاعات «نرم افزار Sps23» است. محدوده زمانی و مکانی تحقیق: محدوده زمانی و مکانی تحقیق «سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ و سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۶ در مقطع ابتدایی و متوسطه اول مناطق آموزش و پرورش استان خوزستان» می‌باشد.

روش جمع‌آوری اطلاعات:

تعریف متغیرهای تحقیق: متغیر وابسته تحقیق حاضر «نابرابری آموزشی» است. متغیرهای مستقل این تحقیق عبارتند از: «سرمایه اقتصادی»، «سرمایه فرهنگی» و «سرمایه اجتماعی» است. نابرابری آموزشی: در تحقیق حاضر نابرابری آموزشی دانش‌آموزان بر اساس شاخص‌های توسعه یافتگی علمی و آموزشی در سه بعد شانس ورود به نظام آموزشی، میزان برخورداری از منابع درون‌داد نظام آموزشی و عملکرد یا بازده نظام آموزشی مصوب وزارت آموزش و پرورش مورد سنجش قرار می‌گیرد. نحوه ارائه این معرف‌ها به پاسخگویان به این شرح است که گزینه‌های جواب به سؤالات بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم به پاسخگویان ارائه می‌شود. همچنین به گزینه خیلی کم پایین‌ترین نمره، یعنی ۱ و به گزینه خیلی زیاد بالاترین نمره یعنی ۵ داده شده است.

ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه است (پرسشنامه تهیه شده در این تحقیق جمعاً شامل ۸۲ سوال می‌باشد. ۱۱ سوال مربوط به متغیرهای زمینه‌ای تحقیق، ۲۵ سوال برای سنجش متغیر وابسته و ۴۶ سؤال باقیمانده برای سنجش متغیرهای مستقل). اعتبار و پایایی ابزار جمع‌آوری

اطلاعات: برای دستیابی به اعتبار و پایایی ابزار جمع‌آوری اطلاعات به ترتیب از «اعتبار صوری» و «آلفای کرونباخ» استفاده شده است.

سرمایه اقتصادی: در پژوهش حاضر سرمایه اقتصادی در دو بعد سرمایه اقتصادی فردی (دانش آموزان) - با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۷- و سرمایه اقتصادی والدین - با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷- با استفاده از ۸ گویه مورد سنجش قرار می‌گیرد. نحوه ارائه این معرف‌ها به پاسخگویان به این شرح است که گزینه‌های جواب به سؤالات بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم به پاسخگویان ارائه می‌شود. همچنین به گزینه خیلی کم پایین‌ترین نمره، یعنی ۱ و به گزینه خیلی زیاد بالاترین نمره یعنی ۵ داده شده است.

سرمایه فرهنگی: در پژوهش حاضر سرمایه فرهنگی در دو بعد سرمایه‌های فرهنگی فردی (دانش آموزان) - با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹- و سرمایه فرهنگی والدین - با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۹- با استفاده از ۱۹ گویه مورد سنجش قرار می‌گیرد. نحوه ارائه این معرف‌ها به پاسخگویان به این شرح است که گزینه‌های جواب به سؤالات بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم به پاسخگویان ارائه می‌شود. همچنین به گزینه خیلی کم پایین‌ترین نمره، یعنی ۱ و به گزینه خیلی زیاد بالاترین نمره یعنی ۵ داده شده است.

سرمایه اجتماعی: در پژوهش حاضر سرمایه اجتماعی در ابعاد اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی در دو بعد سرمایه‌های اجتماعی فردی (دانش‌آموزان) - با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۰- و سرمایه اجتماعی والدین - با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴- با استفاده از ۱۹ گویه مورد سنجش قرار می‌گیرد. نحوه ارائه این معرف‌ها به پاسخگویان به این شرح است که گزینه‌های جواب به سؤالات بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم به پاسخگویان ارائه می‌شود. همچنین به گزینه خیلی کم پایین‌ترین نمره، یعنی ۱ و به گزینه خیلی زیاد بالاترین نمره یعنی ۵ داده شده است.

یافته‌های تحقیق

الف) یافته‌های توصیفی تحقیق

جدول شماره ۱ آماره‌های مربوط به متغیرهای مستقل و وابسته را نشان می‌دهد که

شامل میانگین، انحراف معیار، حداقل نمره و حداکثر نمره برای هر متغیر می‌باشد.

جدول ۱. آماره های توصیفی مربوط به متغیرهای مستقل و وابسته

Table 1. Descriptive statistics of independent and dependent variables

متغیر	شاخص های آماری	میانگین	انحراف معیار	واریانس	حداقل	حداکثر
Variable	Statistics Indicators	Mean	St.De	Variance	Minimum	Maxzimum
نابرابری آموزشی دانش آموزان	64.75	15.24	232.31	25	125	
نابرابری آموزشی بر مبنای شانس ورود به نظام آموزشی	6.27	2.03	4.10	3	15	
نابرابری آموزشی بر مبنای میزان برخورداری از منابع درونداد نظام آموزشی	51.02	12.94	167.50	19	95	
نابرابری آموزشی بر مبنای عملکرد یا بازده نظام آموزشی	7.45	2.42	5.87	3	15	
سرمایه فرهنگی	57.13	15.52	241	19	95	
سرمایه فرهنگی والدین	27.38	7.53	56.78	9	45	
سرمایه فرهنگی فرزندان	29.75	8.82	77.77	10	50	
سرمایه اجتماعی	61.63	14.63	214.17	19	95	
سرمایه اجتماعی والدین	31.90	8.35	69.71	10	50	
سرمایه اجتماعی فرزندان	29.77	7.04	49.52	9	45	
سرمایه اقتصادی	24.44	7.36	54.19	8	40	
سرمایه اقتصادی والدین	13.04	3.65	13.33	4	20	
سرمایه اقتصادی فرزندان	11.40	4.26	18.14	4	20	

آزمون فرضیه های تحقیق

آزمون فرضیه اول

«میان سرمایه فرهنگی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش آموزان رابطه وجود دارد.»

جدول ۲. همبستگی میان متغیر مستقل سرمایه فرهنگی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش آموزان

Table 2. Correlation between Children – Cultural Capital and Inequality of pupil education

متغیر	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معنی داری
Variable	Person Coffesient Correlation	Sig
سرمایه فرهنگی فرزندان	-0.59	0.001
نابرابری آموزشی دانش آموزان		

جدول شماره ۲ نشان دهنده رابطه بین سرمایه فرهنگی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان است. ضریب همبستگی به دست آمده $-0/59$ و سطح معنی‌داری $0/001$ است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که بین دو متغیر سرمایه فرهنگی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد و فرض وجود رابطه بین دو متغیر در سطح بالاتر از ۹۹ درصد پذیرفته شده است.

آزمون فرضیه دوم

«میان سرمایه فرهنگی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.»

جدول ۳. همبستگی میان متغیر مستقل سرمایه فرهنگی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان

Table 3. Correlation between Parental –Cultural Capital and Inequality of pupil education

متغیر Variable	ضریب همبستگی پیرسون Person Coffesient Correlation	سطح معنی‌داری Sig
سرمایه فرهنگی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان	-0.56	0.001

جدول شماره ۳ نشان دهنده رابطه بین سرمایه فرهنگی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان است. ضریب همبستگی به دست آمده $-0/56$ و سطح معنی‌داری $0/001$ است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که بین دو متغیر سرمایه فرهنگی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه منفی و معنی‌دار وجود دارد و فرض وجود رابطه بین دو متغیر در سطح بالاتر از ۹۹ درصد پذیرفته شده است.

آزمون فرضیه سوم

«میان سرمایه اجتماعی فردی و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.»

جدول شماره ۴ نشان دهنده رابطه بین سرمایه اجتماعی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان است. ضریب همبستگی به دست آمده $-0/58$ و سطح معنی‌داری $0/001$ است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که بین دو متغیر سرمایه فرهنگی فرزندان و نابرابری

آموزشی دانش آموزان رابطه منفی و معنی دار وجود دارد و فرض وجود رابطه بین دو متغیر در سطح بالاتر از ۹۹ درصد پذیرفته شده است.

جدول ۴. همبستگی میان متغیر مستقل سرمایه اجتماعی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش آموزان

Table 4. Correlation between children –Social Capital and Inequality of pupil education

متغیر Variable	ضریب همبستگی پیرسون Person Coffesient Correlation	سطح معنی داری Sig
سرمایه اجتماعی فرزندان نابرابری آموزشی دانش آموزان Children –Social Capital and Inequality of pupil education	-0.58	0.001

آزمون فرضیه چهارم

«میان سرمایه اجتماعی والدین و نابرابری آموزشی دانش آموزان رابطه وجود دارد.»

جدول ۵. همبستگی میان متغیر مستقل سرمایه اجتماعی والدین و نابرابری آموزشی دانش آموزان

Table 5. Correlation between parental social Capital and Inequality of pupil education

متغیر Variable	ضریب همبستگی پیرسون Person Coffesient Correlation	سطح معنی داری Sig
سرمایه اجتماعی والدین نابرابری آموزشی دانش آموزان parental social Capital and Inequality of pupil education	-0.59	0.001

جدول شماره ۵ نشان دهنده رابطه بین سرمایه اجتماعی والدین و نابرابری آموزشی دانش آموزان است. ضریب همبستگی به دست آمده ۰/۵۹- و سطح معنی داری ۰/۰۰۱ است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که بین دو متغیر سرمایه اجتماعی والدین و نابرابری آموزشی دانش آموزان رابطه منفی و معنی دار وجود دارد و فرض وجود رابطه بین دو متغیر در سطح بالاتر از ۹۹ درصد پذیرفته شده است.

آزمون فرضیه پنجم

«میان سرمایه اقتصادی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش آموزان رابطه وجود دارد.»

جدول ۶. همبستگی میان متغیر مستقل سرمایه اقتصادی فردی و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان
Table ۶ : Correlation between Children Economic Capital and Inequality of pupil education

متغیر Variable	ضریب همبستگی پیرسون Person Coffesient Correlation	سطح معنی داری Sig
سرمایه اقتصادی فرزندان نابرابری آموزشی دانش‌آموزان Children Economic Capital and Inequality of pupil education	-0.47	0.001

جدول شماره ۶ نشان دهنده رابطه بین سرمایه اقتصادی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان است. ضریب همبستگی به دست آمده -0.47 و سطح معنی داری 0.001 است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که بین دو متغیر سرمایه اقتصادی فرزندان و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه منفی و معنی دار وجود دارد و فرض وجود رابطه بین دو متغیر در سطح بالاتر از ۹۹ درصد پذیرفته شده است.

آزمون فرضیه ششم

«میان سرمایه اقتصادی والدین و محرومیت علمی (آموزشی) دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.»

جدول ۷. همبستگی میان متغیر مستقل سرمایه اقتصادی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان
Table 7. Correlation between parental Economic Capital and Inequality of pupil education

متغیر Variable	ضریب همبستگی پیرسون Person Coffesient Correlation	سطح معنی داری Sig
سرمایه اقتصادی والدین نابرابری آموزشی دانش‌آموزان parental Economic Capital and Inequality of pupil education	-0.48	0.001

جدول شماره ۷ نشان دهنده رابطه بین سرمایه اقتصادی والدین و نابرابری آموزشی دانش‌آموزان است. ضریب همبستگی به دست آمده -0.48 و سطح معنی داری 0.001 است. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که بین دو متغیر سرمایه اقتصادی والدین و نابرابری

آموزشی دانش آموزان رابطه منفی و معنی دار وجود دارد و فرض وجود رابطه بین دو متغیر در سطح بالاتر از ۹۹ درصد پذیرفته شده است.

۲) یافته‌ها و تحلیل‌های رگرسیون چند متغیره تحقیق

در این بخش از تحلیل به بررسی روابط چندگانه بین متغیرها پرداخته می‌شود، و هدف این قسمت یافتن میزان و سهم اثر متغیرهای مستقل در تبیین میزان نابرابری آموزشی دانش آموزان می‌باشد. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه مربوط به تعامل متغیرهای سرمایه فرهنگی فردی، سرمایه فرهنگی والدین، سرمایه اجتماعی فردی، سرمایه اجتماعی والدین، سرمایه اقتصادی فردی و سرمایه اقتصادی والدین با نابرابر آموزشی دانش آموزان را با روش ورود همزمان نشان می‌دهد. اطلاعات ارائه شده نشان می‌دهد، میزان F محاسبه شده معنی دار است ($P < 0/00$). همچنین بر اساس ضریب تعیین محاسبه شد، حدود ($0/422$) از واریانس مربوط به نابرابری آموزشی دانش آموزان با متغیرهای سرمایه فرهنگی فردی، سرمایه فرهنگی والدین، سرمایه اجتماعی فردی، سرمایه اجتماعی والدین، سرمایه اقتصادی فردی و سرمایه اقتصادی والدین توضیح داده می‌شود.

شکل کلی معادله پیش‌بینی نهایی با توجه به نتایج جدول ۸، برای پیش‌بینی جهت‌گیری شناختی نسبت به برونداها به صورت زیر می‌باشد:

$$Y = 107/538 - 0/341(\text{سرمایه فرهنگی فرزندان}) - 0/308(\text{سرمایه اجتماعی والدین}) -$$

$$0/339(\text{سرمایه اقتصادی والدین}) - 0/337(\text{سرمایه اجتماعی فرزندان})$$

ارقام مندرج در معادله بالا به این معناست که با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در سرمایه فرهنگی فرزندان، نابرابری آموزشی دانش آموزان به اندازه $0/341$ - انحراف استاندارد کاهش می‌یابد، همچنین با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در میزان سرمایه اجتماعی والدین، نابرابری آموزشی دانش آموزان به اندازه $0/308$ - انحراف استاندارد کاهش می‌یابد، همچنین با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در سرمایه اجتماعی فرزندان، میزان نابرابری آموزشی دانش آموزان به اندازه $0/339$ - انحراف استاندارد کاهش می‌یابد و بنابراین با افزایش یک واحد انحراف استاندارد در میزان سرمایه اقتصادی والدین، میزان نابرابری آموزشی دانش آموزان به اندازه

۰/۶۳۹- انحراف استاندارد کاهش می‌یابد. در این معادله به خاطر این که ضرایب استاندارد شده‌اند، به خوبی می‌توان به نسبت تأثیر هر یک از متغیرها بر متغیر وابسته پی برد.

جدول ۲. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه متغیرهای پیش‌بین با نابرابری آموزشی دانش‌آموزان به روش ورود همزمان

Table 7. multiple Regression of forecasting variables and inequality of pupile education with use of Enter method

R ²	MR	P	F
0.422	0.65	0.00	45.432

جدول ۹: خلاصه‌ی مدل رگرسیون و مشخصه‌های آماری رگرسیون به روش همزمان

سطح معنی‌داری Sig	مقدار t T-value	beta	اشتباه استاندارد Sta. Deviation	B	شاخص‌ها indicators متغیرها Variables
0.00	37.734		2.850	107.538	Constand
0.135	-1.499	-0.107	0.144	-0.216	سرمایه فرهنگی والدین
0.011	-2.542	-0.197	0.134	-0.341	سرایه فرهنگی فرزندان ^۱
0.027	-2.227	-0.168	0.138	-0.308	سرمایه اجتماعی والدین
0.023	-2.281	-0.170	0.161	-0.367	سرمایه اجتماعی فرزندان
0.013	-2.502	-0.150	0.255	-0.639	سرمایه اقتصادی والدین
0.392	0.858	-0.058	0.240	0.206	سرمایه اقتصادی فرزندان

نتیجه‌گیری

با بررسی مناطق ۴۰ گانه آموزشی استان خوزستان مشخص گردید که از نظر شاخص‌های توسعه یافتگی علمی و آموزشی وضعیت نامطلوب علمی و آموزشی مختص و محدود به یک منطقه آموزشی خاص نمی‌باشد، بلکه اکثریت مناطق ۴۰ گانه آموزشی در وضعیت نامطلوب قرار دارند. از این رو، استدلال نخستین این پژوهش مبنی بر اتخاذ دیدگاه آسیب شناسی برون سیستمی برای تحلیل و ارزیابی وضعیت علمی (آموزشی) نظام آموزش و پرورش استان خوزستان بیش از پیش تقویت شد. زیرا (۱) وضعیت کلی علمی (آموزشی) اداره کل آموزش و

پرورش استان خوزستان در مقایسه با دیگر استان های کشور بسیار نامناسب می باشد؛ (۲) اکثریت مناطق آموزشی استان خوزستان جدای از سطح توسعه یافتگی اقتصادی و منطقه ای در وضعیت نامطلوب و نامساعدی قرار دارند؛

نتایج آزمون فرضیه های تحقیق نشان داد که میان متغیرهای مستقل «سرمایه فرهنگی فرزندان»، «سرمایه فرهنگی والدین»، «سرمایه اجتماعی فرزندان»، «سرمایه اجتماعی والدین»، «سرمایه اقتصادی فرزندان»، «سرمایه اقتصادی والدین» با متغیر وابسته «نابرابری آموزشی دانش آموزان» رابطه معنی دار و منفی وجود دارد. همچنین نتایج حاصل از رگرسیون چند متغیره با روش گام به گام نشان می دهد که از میان متغیرهای مستقل، متغیرهای سرمایه فرهنگی فرزندان، سرمایه اجتماعی فرزندان، سرمایه اجتماعی والدین و سرمایه اقتصادی والدین ($R^2 = 0/422$) واریانس متغیر وابسته نابرابری آموزشی دانش آموزان را تبیین می کنند.

آزمون فرضیه های اول و دوم پژوهش - یعنی رابطه میان متغیر سرمایه فرهنگی فرزندان و سرمایه فرهنگی والدین با نابرابری آموزشی دانش آموزان - نشان داد که میان سرمایه فرهنگی، سرمایه فرهنگی فرزندان و سرمایه فرهنگی والدین با نابرابری آموزشی دانش آموزان رابطه معنی دار و منفی وجود دارد. با مقایسه نتایج به دست آمده با یافته های تحقیقات (Samiei, 2003, Nourbakhsh (2011), Noghani (2007), Rozada (2001), Maslen (1995, 1988) می توان بیان نمود که نتایج تحقیق حاضر، یافته های تحقیقات صورت گرفته را تایید می کند.

آزمون فرضیه های سوم و چهارم پژوهش - یعنی رابطه میان متغیر سرمایه اجتماعی فرزندان و سرمایه اجتماعی والدین با نابرابری آموزشی دانش آموزان - نشان داد که میان سرمایه اجتماعی، سرمایه اجتماعی فرزندان و سرمایه اجتماعی والدین با نابرابری آموزشی دانش آموزان رابطه معنی دار و منفی وجود دارد. با مقایسه نتایج بدست آمده با یافته های تحقیقات (Nazoktabar & Veysi (2008), Samiei (2003), Salarzadeh & Mahmobi (2009), Nourbakhsh (2011), Noghani (2002) و Wimberly (2000) می توان بیان نمود که نتایج تحقیق حاضر، یافته های تحقیقات صورت گرفته را تایید می کند.

آزمون فرضیه های پنجم و ششم پژوهش - یعنی رابطه میان متغیر سرمایه اقتصادی فرزندان و سرمایه اقتصادی والدین با نابرابری آموزشی دانش آموزان - نشان داد که میان سرمایه اقتصادی، سرمایه اقتصادی فرزندان و سرمایه اقتصادی والدین با نابرابری آموزشی

دانش‌آموزان رابطه معنی‌دار و منفی وجود دارد. با مقایسه نتایج به دست آمده با یافته‌های تحقیقات (Jamali (2011)، Hejazi (2005)، Khodaei (2010)، Samiei (2003)، Noghani (2002)، Jimenez & Salas-Velasco (2001) را می‌توان بیان نمود که نتایج تحقیق حاضر، یافته‌های تحقیقات صورت گرفته را تایید می‌کند.

پیشنهادات اجرایی پژوهش

۱- از آنجا که، بر اساس نتایج تحقیق حاضر میان متغیرهای سرمایه فرهنگی فرزندان و سرمایه فرهنگی والدین با نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه معنی‌دار و منفی وجود دارد؛ از این رو، پیشنهادات ذیل در این رابطه قابل ارائه می‌باشد: الف) برگزاری کلاس‌های توجیهی والدین و دانش‌آموزان برای بیان و توضیح نقش سرمایه فرهنگی بر پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان؛ ب) ترویج فرهنگ کتابخوانی از طریق برگزاری همایش‌ها، جشنواره و مسابقات ویژه دانش‌آموزان و والدین توسط مساجد و غیره؛ ج) برگزاری اردوهای علمی ویژه دانش‌آموزان و والدین جهت بازدید همایش‌ها، جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها و کتابخانه‌ها؛ د) اعطا رایگان منابع آموزشی و کمک آموزشی به دانش‌آموزان؛ ه) ایجاد و گسترش شبکه‌ها و سایت‌های اینترنتی و مجازی علمی و آموزشی برای دانش‌آموزان؛ و) برگزاری کلاس‌های آموزشی و رفع اشکال در سطح محلات و مدارس از طریق مساجد و غیره.

۲- از آنجا که، بر اساس نتایج تحقیق حاضر میان متغیرهای سرمایه اجتماعی فرزندان و سرمایه اجتماعی والدین با نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه معنی‌دار و منفی وجود دارد؛ از این رو، پیشنهادات ذیل در این رابطه قابل ارائه می‌باشد: الف) برگزاری کلاس‌های توجیهی والدین و دانش‌آموزان برای بیان و توضیح نقش سرمایه اجتماعی بر پیشرفت و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان؛ ب) تأکید بر فرهنگ گفتگوی والدین و فرزندان در خصوص وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان از طریق برنامه‌های رادیو و تلویزیون، پیامک‌های ارسالی رایگان به خطوط تلفن همراه، خطبه‌ها، مراسمات و برنامه‌های مساجد و غیره؛ ج) عضویت الزامی والدین در انجمن‌های اولیا و مربیان مدارس؛ د) برگزاری ماهانه جلسات انجمن اولیا و مربیان با حضور تمامی والدین و دانش‌آموزان؛ ه) عضوگیری دانش‌آموزان در سازمان‌های مردم‌نهاد بر اساس سطح پیشرفت تحصیلی همراه با مشوق‌های انگیزه بخش؛ و) افزایش تعاملات و

ارتباطات معلمان، دانش‌آموزان و والدین در ساعات خارج از مدرسه از طریق سرکشی روزانه، هفتگی و ماهانه معلمان به خانه‌های دانش‌آموزان با نظارت اداره آموزش و پرورش، مساجد و غیره. ۳- از آنجا که، بر اساس نتایج تحقیق حاضر میان متغیرهای سرمایه اقتصادی فرزندان و سرمایه اقتصادی والدین با نابرابری آموزشی دانش‌آموزان رابطه معنی‌دار و منفی وجود دارد؛ از این رو، پیشنهادات ذیل در این رابطه قابل ارائه می‌باشد: الف) کمک و یاری دانش‌آموزان خانواده‌های کم بضاعت از طریق تأمین هزینه‌های آموزشی و غیر آموزشی؛ ب) اعطای یارانه آموزش به دانش‌آموزان و خانواده‌های مناطق محروم؛ ج) اعطای مشوق‌های مالی و اقتصادی همراه با تدوین چشم اندازه‌های علمی و آموزشی دانش‌آموزان و افزایش مرحله به مرحله آن با توجه به سطح پیشرفت آنها؛ د) در نظر گرفتن امتیازهای حمایتی برای گذراندن مقاطع تحصیلی دانشگاهی، ویژه دانش‌آموزان مناطق محروم.

Refrence

- Bourdieu, P. (1997). Cultural reproduction and social reproduction in: power and ideology in education. Edited by Karbel. Jerome etal, New York, oxford university press.
- Coleman J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital, *American Journal of Sociology*, 94 (5), 95-120.
- Esmail Sorkh, J. (2002). Education inequalities in Kurdistan Province, Political-Economic
- Jimenez, J. D. D., & Salas-Velasco, M. (2000). Modeling educational choices: A binomial logit model applied to the demand for higher education. *Higher Education*, 40, 293-311. doi:10.1023/A:1004098300436
- Khodaei, E. (2010). The study of the relationship between the economic and cultural capital of students' parents with the probability of passing them to the general exam of the academic year of 2006, *Quarterly of Iranian Higher Education Association*, First Year, 4, 65-84. [Persian]
- Maslen, J. (1995). Study Finds Class Division in Access to Australian Higher Education, *The Chronic of Higher Education*, 42, 14.
- Nazoktabar, H., & Veysi, R. (2008). A Study of the Relationship between Family Social Capital and the Education of Children, *Journal of Management and Development Process*, No 68-69, 123-149. [Persian]

- Noghani, M. (2007). The Impact of Cultural Capital Inequality on the Academic Achievement of Pre-university Students in Achieving Higher Education, *Journal of Education*, 23 (3), 71-101. [Persian]
- Noghani, M. (2002). Sociological Analysis of Success in Entrance to Higher Education (Case Study of Khorasan Province), Doctoral Dissertation, Tarbiat Modares University, Faculty of Humanities. [Persian]
- Nourbakhsh, M. (2010). The role of family cultural, social and economic capital in the success of Azamon volunteers, *Quarterly Journal of Welfare and Social Development Planning*, 4. [Persian]
- Ghasemi, A. (2013). The Study of Inequalities of Educational Opportunities in Ilam Province, *Quarterly Journal of Humanities Research*, 4 (17). [Persian]
- Rozada, M. G., & Menendez, A. (2001). Higher Education Subsidies in Argentinam, Center for International Higher Education.
- Salarzadeh, N., & Mahboubi, R. (2009). Comparison of the Role of Social Capital and Social Economic Base in the Academic Achievement of Urmia Pre-University Students, *Journal of Social Sciences*, 47, 229-271. [Persian]
- Samei, V. (2003). An Investigation on the Impact of the Cultural, Social, and Economic Capital of the Family on the Education and Children's Occupation in Tehran. Thesis for Sociology, Al-Zahra University. [Persian]
- Sharepour, M. (2015). Sociology of Education, Tehran: Psycho. [Persian]
- Statistical Yearbook of the Ministry of Education 2016- 2017. [Persian]
- Statistical Yearbook of the Ministry of Education 2017- 2018. [Persian]
- Wimberly, G. (2000), Links between social capital and educational attainment among African American adolescents, Dissertation abstract.

